

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5

Η ΣΥΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ

ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΛΗΕΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΡΩΜΑΤΚΟ IMPERIUM.

ΠΡΩΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΜΟΝΟΠΟΛΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Τὰ σημαντικὰ πολιτικοῖστορικὰ γεγονότα ποὺ σημαδεύουν τὴν διαδικασία μεταβολῆς ἀπὸ τὸν οἰκουμενισμὸ τῆς Ἐλληνιστικῆς Ἐποχῆς καὶ τὴν διαπλοκὴ τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὄργανικὴ συσσωμάτωσι τοῦ ὅλου δυναμικοῦ πεδίου ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ Κυριαρχία, ὅριοθετοῦνται χρονολογικὰ κατὰ δύο περίπου ισόχρονες περιόδους.

Περίοδος A: 280-220 π.Χ. Η ἀρχὴ τῶν ἔξελίξεων τοποθετεῖται ὅταν ὁ ἀγὼν Διαδοχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς ἐνιαία πολιτικὴ ὄργάνωσι τῆς Αὐτοκρατορίας του καταλήγει εἰς ἀποτυχία, τὴν ὅποια ὅλα τὰ μέρη ἔξηντλημένα ἀποδέχονται. Δὲν ἀνεφάνη Διάδοχος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων ἀποπνέει τότε. Η Ἐνότης τοῦ Χώρου ἀπὸ Ἐλλάδος καὶ Κυρήνης μέχρι τὴν Ἀλεξάνδρεια Ἐσχάτη στὸν Ἰαξάρτη (Sur-Daria) τῆς "Απω Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τὸν Ἰνδὸ ποταμό, δὲν ἐδύνατο νὰ κρατηθῇ: δὲν συνείχετο οὔτε γεωπολιτικὰ οὔτε πολιτιστικά, οὔτε καν εἰς τὸ ἐντεῦθεν Περσίας τμῆμα της.

’Απὸ τὸ 280 π.Χ. ἡ Ἰστορία τῆς καθ’ ἡμᾶς Οἰκουμένης ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Λεκάνην τῆς Μεσογείου, ἐνῷ ὅλες οἱ ἀχανεῖς Ἀσιατικὲς κατακτήσεις δὲν παίζουν παρὰ τὸν ρόλο τῆς ἐνδοχώρας γιὰ τὸ Συριακὸ κέντρο τῶν Σελευκιδῶν, ἡ ὅποια μάλιστα κατὰ τμήματα ἀπομακρύνεται διαδοχικὰ καὶ ἀποσχίζεται ἀπὸ αὐτὸν. Οἱ μεγάλες Δυνάμεις ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν διάλυσι τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διαρθρώνονται εἰς Σύστημα Δυνάμεων Ἰσορροπίας. Μέχρι τὸ τέλος τῆς Πρώτης Περιόδου, ἡ συμ-πλοκὴ τῶν μερῶν τοῦ πεδίου καὶ ἴδιως ἡ συμπλοκὴ τοῦ πεδίου τῶν Ἑλληνιστικῶν Δυνάμεων ἀφ’ ἐνὸς μὲ τὸ πεδίον τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων (Ρώμης καὶ Καρχηδόνος) ἀφ’ ἑτέρου, εἶναι χαλαρὴ καὶ καιρική, ἔστω καὶ ἐὰν ὑπάρχουν στιγμὲς ἐντάσεως. Γενικῶς οἱ ἔξελίξεις εἰς ἔνα μέρος δὲν συναρτῶνται στενά καὶ οὐσιαστικὰ μὲ τὶς ἔξελίξεις ἄλλων μερῶν. Ἡ περίοδος περιλαμβάνει τὰ προκαταρκτικὰ τῆς συγκροτήσεως ἐνοποιημένης καθολικῆς Ἰστορίας, τὶς πρωταρχὲς τῆς συστηματικῆς συμπλοκῆς.

Περίοδος Β: 220-167 π.Χ. Εἶναι ἡ περίοδος ποὺ ὁρίζει ὁ Πολύβιος ὡς ἐποχὴ ἀνόδου τῆς Ρώμης εἰς τὴν Κοσμοκρατορία ἀπὸ τῆς πρώτης οὐσιώδους συμπλοκῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς.

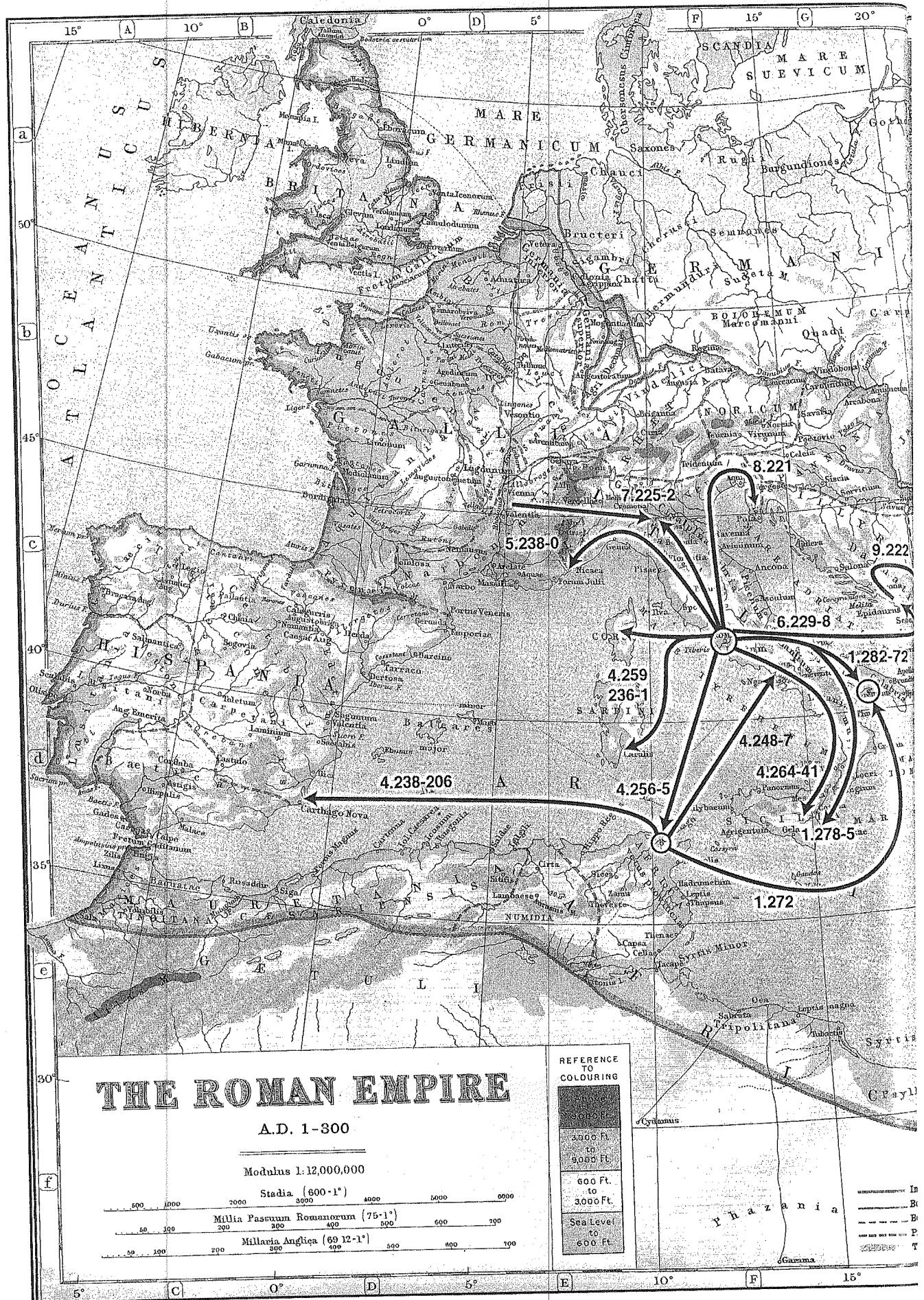
Περίοδος Α: Τὰ πρὸ τῆς Καθολικῆς Συμπλοκῆς-Σύστημα Ἰσορροπίας Δυνάμεων (280-220 π.Χ.)

[Εἰκ. 63]

1. Πρώτη πραγματικὴ ἐμπλοκὴ Ἀνατολῆς-Δύσεως ἀποτελεῖ ἡ Ἐκστρατεία τοῦ Πύρρου, βασιλέως τῶν Ἡπειρωτῶν, εἰς Ἰταλία πρὸς βοήθεια τοῦ Τάραντος κατὰ τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Ρωμαίους ποὺ ἔξεσπασε τὸ 282 π.Χ. Ἡ Ρώμη σταθεροποιεῖ τὴν κυριαρχία της εἰς τὴν Ἰταλία. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιρροῆς της πρὸς τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τοῦ Νότου ἐπιφέρει καὶ τὸν πόλεμο πρὸς τὸν Τάραντα. Ὁ Πύρρος (σὲ μιὰ εὐρεία συμμαχία κατὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τότε Βασιλέως τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν ὅποια μετεῖχε καὶ ὁ Πτολεμαῖος μὲ μεγάλη ναυτικὴ δρᾶσι εἰς τὸ Ἀρχιπέ-

λαγος) εἶχε διαμελίσει τὸ 287 π.Χ. μαζὶ μὲ τὸν Λυσίμαχο τῆς Θράκης τὴν Μακεδονία, τῆς ὁποίας εἶχε ἀναλάβει τὸν ρόλο εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Βασικὴ καὶ σταθερὴ Μακεδονικὴ στρατηγικὴ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου Β' ἦταν ὁ ἔλεγχος καὶ ἐνοποίησις τῆς Ἑλλάδος εἰς μία μεγάλη Συμμαχία ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν Βασιλεία. Ἡ μετάβασις εἰς τὴν Ἰταλία (280 π.Χ.) πρὸς ὑποστήριξι τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως ἀπορρέει ἀπὸ τὴν στρατηγικὴν αὐτῆν, ἔστω καὶ ἐὰν ὁ Πύρρος δὲν ἦταν Βασιλεὺς Μακεδονίας, καὶ εἶχε μάλιστα ἵσως διαπραγματευθῆ τὸ στέμμα αὐτὸ μὲ τὸν Πτολεμαῖο Κεραυνὸν ἔναντι σημαντικοῦ Μακεδονικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος γιὰ τὶς Ἰταλικὲς ἐπιχειρήσεις (280 π.Χ.). Ἀλλὰ οἱ ἐνέργειες τοῦ Πύρρου διεσπάσθησαν ἀδικαιολογήτως: ἀφῆσας ἡμιτελὲς τὸ ἔργο κατὰ τῶν Ρωμαίων μετέβη εἰς Σικελία (278 π.Χ.) πρὸς ὑποστήριξι τῶν ἔκει Ἑλλήνων ἔναντίον τῶν Καρχηδονίων. Οἱ τελευταῖοι εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ (279) ἔλθει εἰς συνεννόησι καὶ συνάψει προληπτικὴ συνθήκη μὲ τοὺς Ρωμαίους κατὰ τοῦ Πύρρου, ἡ ὁποία πάντως δὲν φαίνεται νὰ τελεσφόρησε. Τὸ Δυτικὸ ἐγχείρημα τοῦ Πύρρου ἀπέτυχε κατὰ ἀμφότερα τὰ σκέλη του: ἀπεχώρησε ἐπιστρέφων εἰς Ἡπειρο τὸ 275 π.Χ. Ὁ ἀγὼν Ρώμης-Τάραντος συνεχίσθη, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ κολοβώσουν τὴν ἀνερχόμενη δύναμι τῆς Ρώμης, μετεστράφησαν καὶ ἐπεχείρησαν νὰ βοηθήσουν τὸν Τάραντα μὲ ἀποστολὴ στόλου καὶ πεζικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ εἴτε δὲν ἐπρόλαβαν ἐγκαίρως εἴτε δὲν εἶχαν ἀποτέλεσμα: δ Τάρας ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους (272 π.Χ.).

Τὸ 274 π.Χ. ἐκρήγνυται ὁ Αος Συριακὸς Πόλεμος (274-1 π.Χ.) μεταξὺ Πτολεμαίου Β' καὶ Ἀντιόχου Α': ἀντικείμενο διεκδικήσεως ἡ Κοίλη λεγομένη, νότιος Συρία, μόνιμη ἐστία τριβῶν μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν, ὅπως καὶ ἀείποτε μεταξὺ τῶν Δυνάμεων-Πόλων ποὺ κυριαρχοῦν στὸν Νεῖλο καὶ στὸν Εὐφράτη ἀντιστοίχως. Ὁ Πτολεμαῖος συνδυάζει ἥδη τὰ πράγματα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως: ἀποστέλλει τὸ 273 π.Χ. πρεσβεία εἰς Ρώμη καὶ συνάπτει Συνθήκη Φιλίας. Συνίστανται οἱ μείζονες ἀντιπαρατάξεις ποὺ θὰ καθορίσουν τὶς διεθνεῖς ἐξελίξεις γιὰ τὰ

Εἰκ. 63. Μεσογειακὸς Γεωπολιτικὸς Χῶρος: Περίοδος Α' 280-220 π.Χ.

έπόμενα 150 έτη. Ρώμη-Αίγυπτος (μὲ τὸ Βασίλειο τῆς Περγάμου ἀπὸ τῆς οὐσιαστικῆς συστάσεως του ὡς ἴσχυρᾶς δυνάμεως ἐπὶ Ἀττάλου Α' περὶ τὸ 225 π.Χ.) ἀφ' ἐνός, Μακεδονία-Σελευκίδαι-Καρχηδὼν ἀφ' ἑτέρου. Ἡ «Συμπλοκὴ» εἶναι δυνάμει παροῦσα.

2. Ἡ κάθιδος τῶν Κελτῶν (Γαλατῶν) τὸ 279 π.Χ. ἀπὸ τὶς Παραδουνάβιες περιοχὲς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ ἄξονος Μοράβα-Ἄξιοῦ, ὑποδηλώνουν τὴν σημασία ἴσχυρῆς Μακεδονίας πρὸς συγχράτησι τῶν ἀπὸ Βορρᾶ Βαρβάρων, μία σημασία τὴν ὅποια οἱ Ρωμαῖοι ἐπανειλημμένα ἐπρόσεξαν ἀκόμη καὶ στοὺς πολέμους των κατὰ τῶν Μακεδόνων Βασιλέων. Ἡ Μακεδονία ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διέρχεται περίοδο κρίσεως καὶ ἀδυναμίας: ἀποτελεῖ πεδίον διαμφισβητουμένης κυριαρχίας. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Πύρρου τῆς Ἡπείρου καὶ Λυσιμάχου τῆς Θράκης, ὁ πρῶτος ἔβασίλευσε μερικοὺς μῆνες ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος κατειργάσθη τὴν ἐκδίωξι τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἀπὸ τὸν Θρόνο. Ἄλλὰ ὁ Λυσίμαχος τελικὰ ὑπερίσχυσε (286 π.Χ.) καὶ ἐδημιούργησε ἴσχυροτάτη ἡπειρωτικὴ Δύναμι. Τὸ Αἴγατο ἦταν ἀνέκαθεν τὸ κέντρο συγκλίσεως δυναμικῶν γραμμῶν ἐπιρροῶν, καί, συχνά, μόνιμη ἐστία τριβῶν. Ὁ Σέλευκος τῆς Συρίας ἐκήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, καὶ τὸν ἐνίκησε εἰς τὴν μάχη τοῦ περὶ Κόρον Πεδίου (Φρυγία παρὰ τὸν Ἑλλήσποντο) ὅπου καὶ ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος (281 π.Χ.). Ὁ Σέλευκος ἦτο πλέον Ἡγεμὼν μιᾶς τεράστιας ἐπικρατείας καὶ Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων· ἐφαίνετο νὰ ὀδεύῃ πρὸς πραγματικὴ διαδοχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου: ἀλλὰ ἐδολοφονήθη εὐθὺς μετὰ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ εἰς τὴν Λυσιμάχεια τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου· προφανῶς τὸ ζωτικὸ συμφέρον τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου καθώρισε τὸν δρόμο ποὺ ἡ φιλοδοξία τοῦ Κεραυνοῦ ἐπῆρε. Ὁ Κεραυνὸς προσπαθεῖ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὸν θρόνο του στὴν Μακεδονία ἀνταλλάσσων τὴν ἀπαίτησι ποὺ εἶχε ὁ Πύρρος εἰς αὐτὸν μὲ ἴσχυρὸ σῶμα στρατοῦ γιὰ τὴν Ἱταλικὴ ἐκστρατεία τοῦ Ἡπειρώτου Βασιλέως. Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν καιρὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων διαδοχῶν εἰς τὴν Μακεδονικὴ Βασιλεία, ἐκμεταλλεύονται οἱ Γαλάτες καὶ κατέρχονται πρὸς Νότο (279 π.Χ.). Νικοῦν τὸν

Μακεδονικὸ στρατὸ εἰς μάχην κατὰ τὴν ὅποια φονεύεται ὁ Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Κεραυνὸς, καὶ λεηλατοῦν τὴν χώρα. Ἐπανέρχονται τὸν ἐπόμενο χρόνο ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Βρέννου καὶ δηῶνουν τὴν κυρίως Ἑλλάδα μέχρι Δελφῶν ὅπου θείᾳ ἐπεμβάσει ἀπωθοῦνται. Συγκεντρώνονται τελικὰ εἰς τὴν Θράκη, εἰς τὸν χῶρο εἰς τὸν ὅποιο ἔχει δημιουργηθῆ κενὸ ἔξουσίας μετὰ τὴν διάλυσι τοῦ Βασιλείου τοῦ Λυσιμάχου. Εἰς τὴν Μακεδονία μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Κεραυνοῦ κυριαρχεῖ ἀναρχία· οἱ διεκδικητὲς τοῦ θρόνου ἀπὸ τὴν γραμμὴ τοῦ Πτολεμαίου (Μελέαγρος) καὶ τοῦ Κασσάνδρου ('Αντίπατρος ὁ Ἐτησίας) εἶναι ἀνίκανοι νὰ κρατήσουν τὸ στέμμα. Ἡ ἀδυναμία ἐπιβολῆς κάποιου ἴσχυροῦ ἀνδρὸς ἀποδεκτοῦ ἀπὸ τὸν Στρατὸ φθάνει εἰς τὸ σημεῖο ὃστε νὰ ὀρισθῇ ὁ Σωσθένης ὡς Στρατηγὸς (ἀντὶ Βασιλέως). Ἀλλὰ ὁ φιλοσοφικὰ μορφωμένος καὶ ἰκανώτατος Ἀντίγονος Γονατᾶς, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Πολιορκητοῦ, ἐπιτυγχάνει τελικὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τονικὴ συνοχὴ καὶ ἴσχὺ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρο του (277-239 π.Χ.). Σημαντικὸ ρόλο εἰς τὴν σταθεροποίησι τῆς ἔξουσίας του ἔπαιξε ἡ νίκη του κατὰ τῶν Γαλατῶν εἰς Λυσιμάχεια τὸν χρόνο αὐτό (277 π.Χ.). Οἱ Γαλάτες ἐκπίπτουν εἰς Μ. Ἀσία, ὅπου τελικὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τοὺς Ἀτταλίδες τῆς Περγάμου περιοριζόμενοι εἰς ἓνα θύλακα, τὴν ἔξ αὐτῶν κληθεῖσα Γαλατία, τὴν περὶ τὴν "Αγκυρα περιοχὴ μεταξὺ τοῦ "Ανω Σαγγαρίου καὶ τοῦ μέσου "Αλυος. Ἡ παρουσία των εἰς τὸν νότον τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου δὲν ἀφήνει σημάδια, οὕτε ἔχει ἀποτελέσματα. Ἡ ἀπόκρουσίς των ὅμως ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὅποια πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἔπαιξαν οἱ Αἰτωλοί, σηματοδοτεῖ τὴν ἄνοδο τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας εἰς τὴν θέσι καιρίου παράγοντος τῶν Ἑλληνικῶν ἔξελίξεων.

3. Ἡ κυριαρχία εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰδικώτερα τὸ Αἰγαῖον ἦταν μόνιμο πεδίο τριβῶν ἀνταγωνιζομένων ἐπιρροῶν. Ὁ Χρεμωνίδειος Πόλεμος (267-261 π.Χ.) συνέστη μεταξὺ τῆς Συμμαχίας Πτολεμαίου Β'-Σπάρτης-Αθηνῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ. Σκοπός τῆς συμμαχίας ἦταν ὁ περιορισμὸς τῆς Μακεδονικῆς ἴσχυροποιήσεως καὶ ἔξαπλώσεως. Τὸν πόλεμο ἐκέρδισε ὅμως ὁ Ἀντίγονος: ὁ Βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρεὺς ἐφο-

νεύθη εἰς τὴν μάχη τῆς Κορίνθου (265 π.Χ.). Οἱ Ἀθῆναι παρεδόθησαν μετὰ μακρὰ πολιορκία τὸ 263 /2 ἀναγκασθεῖσες νὰ δεχθοῦν Μακεδόνα Κυβερνήτη καὶ Μακεδονικὴ φρουρὰ εἰς τὴν Μουνυχία τοῦ Πειραιῶς. Τὸ γεγονὸς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πτολεμαϊκὸς Στόλος εἶχε χάσει τὸν ἔλεγχο καὶ τοῦ Νοτίου Αἰγαίου πλέον, ὥστε νὰ μὴν δύναται νὰ ἐπικουρήσῃ τὴν Ἀθήνα, σημαντικὴ σύμμαχο καὶ καίρια προωθημένη βάσι τῶν Πτολεμαϊκῶν συμφερόντων εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἡ περίφημη ναυμαχία τῆς Κῶ ὅπου ὁ Ἀντίγονος κατήγαγε ἀποφασιστικὴν νίκην κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου (τὸ πρότερον θαλασσοκρατοῦντος), μπορεῖ νὰ εἴναι ἡ αἰτία τῆς ἀδυναμίας ἔκεινης.

Ἐγγραφόμενος εἰς τὴν ἴδια λογικὴν ἐπεκτάσεως τῆς Μακεδονικῆς ἐπιρροῆς πρὸς Νότον καὶ Ἀνατολὴν καὶ ἀποτελῶν συνέχεια τοῦ Χρεμωνιδείου Πολέμου εἴναι ὁ Βος Συριακὸς Πόλεμος (260-253 π.Χ.) μεταξὺ Αἰγύπτου (Πτολεμαῖος Β') ἀφ' ἐνὸς καὶ Συρίας (Ἀντίοχος Β') καὶ Μακεδονίας (Ἀντίοχος Γονατᾶς) ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ἀντίγονος ἐπεξέτεινε τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπιρροὴν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας μέχρι Καρίας καὶ Λυκίας. Ὁ Πτολεμαῖος ἡναγκάσθη νὰ συνάψῃ χωριστὴν εἰρήνην μὲ τὸν Ἀντίγονο τὸ 255 π.Χ.: ἡ Αἰγυπτιακὴ ἐπιρροὴ στὸν Ἑλληνικὸν χῶρο οὐδέποτε ἀνένηψε ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Ἀντίγονος Δώσων τὸ 227 π.Χ. ἐπανακαταφάσκει τὴν Μακεδονικὴν ἰσχὺν μέχρι Καρίας μὲ ναυτικὴν ἔκστρατείαν.

4. Ὁ Α' Καρχηδονιακὸς Πόλεμος διήρκεσε 24 ἔτη συνεχῶν ἐχθροπραξιῶν (264-241 π.Χ.). Τὸ ἀντικείμενό του ἦταν ὁ ἔλεγχος τῆς Σικελίας, καὶ προσηρτημένως, τῆς Σαρδηνίας καὶ Κορσικῆς, στρατηγικὸς δὲ στόχος ἡ κυριαρχία εἰς τὴν Δυτικὴν Λεκάνη τῆς Μεσογείου. Ἀρχικὰ ἡ Ρωμαϊκὴ παρουσία εἰς Σικελία (πρώτη Ρωμαϊκὴ στρατιωτικὴ ἔξοδος ἐκ τῆς Ἰταλίας) στρέφεται κατὰ Καρχηδονίων καὶ Ἑλλήνων ἐξ ἵσου, οἱ δποῖοι ἐξ ἀντικειμένου συνεργάζονται γιὰ τὴν κώλυσι τοῦ Λατινικοῦ ἐπεκτατισμοῦ,

ὅπως κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ταραντινοῦ πολέμου. Ἀλλὰ δὲ Ιέρων, τύραννος τῶν Συρακουσῶν, παρατηρῶν τὴν βαρύτητα τῶν Ρωμαϊκῶν χειρισμῶν μετεστράψη, καὶ συνῆψε Συνθήκη Εἰρήνης μὲ τὴν Ρώμη (263 π.χ.), ἡ ὅποια ἔγινε Συνθήκη Αἰωνίου Φιλίας μεταξὺ τῶν δύο χρατῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ἴδιαιτερης ἀνάγκης τῶν Ρωμαίων ὅταν οἱ Καρχηδόνιοι ἐπεχείρησαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμο εἰς αὐτὲς τὶς Ἰταλικὲς ἀκτὲς νοτίως τῆς Ρώμης (248-7 π.Χ.). Προηγουμένως καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν πράξει τὸ ἴδιο ἀποβιβάσαντες μάλιστα στρατὸν ἔνοπλον εἰς τὸ προκείμενο βορείως τῆς Καρχηδόνος Ἐρματίο ἀκρωτήριο (256 π.Χ.). Ἡ παρουσία τῆς Ρωμαϊκῆς Δυνάμεως κατέστη ἀπειλητικὴ (256-5), ἔως ὅτου ἡ ττήθη ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους ὑπὸ τὸν Ξάνθιππο, Λακεδαιμόνιο μισθοφόρο στρατηγό (μισθοφόροι Ἐλληνες ἐπολέμησαν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Καρχηδονίων). ἡ συμπλοκὴ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως συνεχῶς ἐπεκτείνεται. Οἱ Ρωμαῖοι ἐλλαττούμενοι τῶν Καρχηδονίων κατὰ θάλασσα δημιουργοῦν γιὰ πρώτη φορὰ μεγάλη ναυτικὴ δύναμι, τὴν ὅποια καθιστοῦν ἀξιόμαχο μὲ πολιτικὴ ἐξαιρετικῆς τόλμης καὶ ἐπιμονῆς, παρὰ τὶς ἐπανειλημμένες ἀντιξότητες καὶ καταστροφὲς ἀπὸ φυσικὰ συμπτώματα καὶ Καρχηδονιακὴ τακτικὴ ἀνωτερότητα (τρεῖς φορὲς κατεσκεύασαν ἐξ ἀρχῆς πολυάριθμο στόλο, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριαρχήσουν κατὰ θάλασσα, ὅπως τονίζει ὁ Πολύβιος, I, 59). Ὁ πόλεμος ὅντως ἐκρίθη κατὰ θάλασσα μὲ τὴν ἀποφασιστικῆς σημασίας ναυμαχία τῆς Αἴγυούσσης νήσου (εἰς τὰ Δυτικὰ τῆς Σικελίας πρὸ τοῦ Λιλυβαίου) τὸ 241: ἡ συναφθεῖσα Συνθήκη Εἰρήνης καὶ Φιλίας ἀπέκλειε τοὺς Καρχηδονίους ἀπὸ τὴν Σικελία, ἀπαγόρευε πόλεμο κατὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ τῶν συμμάχων τῶν καὶ ἐπέβαλλε ἥπιες σχετικὰ πολεμικὲς ἀποζημιώσεις εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ἡ Σαρδηνία καὶ ἡ Κορσικὴ περιῆλθαν de facto ἐπίσης ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ δικαιοδοσία: ἡ Ρώμη ἐννόησε ὅτι θαλασσοκρατορία ἐσήμαινε κυριαρχία τῶν τριῶν μεγάλων νήσων. Ἡ κατάκτησις τῶν δύο βορείων νήσων ἀρχισε τὸ 259 π.Χ., ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτη ναυτικὴ νίκη τῶν Ρωμαίων (260 π.Χ.). Ἐστερεώθη μόλις τὸ 238 π.Χ., μετά τὸ τέλος τοῦ Α' Καρχηδονικοῦ Πολέμου, καὶ ἐνῷ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπεκαλοῦντο τὴν ἴδιαν τῶν δικαιοδοσία ἐκεῖ. Μὲ χαρακτηριστικὴ Ρωμαϊκὴ ἀποφασιστικότητα

καὶ τὸ συμπαρακολουθοῦν ἀνενδοίαστο, ἡ Ρώμη ἐκήρυξε ἐξ νέου τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Καρχηδόνος, ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν σύναψι τῆς Συνθήκης Εἰρήνης καὶ Φιλίας, διότι ἐθεώρησε ὅτι ἡ τελευταία προετοιμάζει ἐπιχείρησι κατὰ τοῦ Λατίου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀσκήσεως δικαιοδοσίας ἐπὶ τῆς Σαρδηνίας καὶ ἐπομένως ὅτι παραβιάζει τὴν Συνθήκη Εἰρήνης καὶ Φιλίας. Οἱ Καρχηδόνιοι, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ νέου πολέμου, ὑποχρεώνονται νὰ ὑποχωρήσουν, ἐκβιάζονται εἰς ἐκχώρησι τῆς Σαρδηνίας καὶ δέχονται νὰ καταβάλουν 1.200 τάλαντα ἀποζημίωσι γιὰ ἀπειληθέντα πόλεμο! Τοῦτο καὶ ἐστέρεωσε ἀδιάλυτον ἔχθραν τῶν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς Ρωμαίους.

Ἐπὶ πλέον, μετά τὴν σύναψι τῆς καταληκτικῆς Συνθήκης τοῦ Α' Καρχηδονικοῦ Πολέμου, οἱ Καρχηδόνιοι περιέπεσαν εἰς ἐπικίνδυνο πόλεμον πρὸς τοὺς μισθοφόρους των, ὁ ὅποιος ἔληξε τὸ 238 π.Χ., ὅλιγον πρὸ τῆς ἀπειλῆς συρράξεως τοῦ νέου πολέμου μὲ τὴν Ρώμη. Τὸ ἴδιο ἔτος ἡ Καρχηδὼν ἀναλαμβάνει νέα τολμηρὴ πρωτοβουλία ὑπερκερασμοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς νίκης ἀρχίζει τὴν κατάκτησι τῆς Μεσογειακῆς Ἰσπανίας, γιὰ νὰ ἔχῃ πρόσβασι εἰς περιοχὲς πλούσιες εἰς πρῶτες ὕλες καὶ παντοειδῆ ἐφόδια καὶ πρόσφορες βάσεις κυριαρχίας τῆς Δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Ταυτοχρόνως, τῇ ὑποκινήσει τῶν Καρχηδονίων, Σαρδηνία καὶ Κορσική, ενρίσκονται εἰς συνεχὴ ἀναταραχὴ καὶ ἐπανάστασι ἀπὸ τὸ 235 π.Χ. κατὰ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι τελικῶς ἐδραιώνουν τὴν κυριαρχία των εἰς τὶς δύο νήσους τὸ 231 π.Χ. Κατὰ τὸν ἀντιπερισπασμὸ αὐτό, οἱ Καρχηδόνιοι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐδραιώνουν καὶ ἐπεκτείνουν τὴν κυριαρχία των εἰς τὴν Ἰσπανία, ἰδρύουν δὲ τελικὰ ὡς στρατηγικὸ κέντρο τῆς παρουσίας των ἐκεῖ τὴν Νέα Καρχηδόνα (Καρθαγένη), περὶ τὸ 228 π.Χ. Ἡ Ρώμη, ἀπησχολημένη μὲ τὴν καθυπόταξι Σαρδηνίας καὶ Κορσικῆς, μὲ τὴν καταπολέμησι Λιγύων καὶ Γαλατῶν, καὶ μὲ τὴν νέα Ἀνατολικὴ πολιτικὴ της εἰς τὴν Ἰλλυρία, δὲν ἐπρόσεξε ὅσο ἐπρεπε τὴν ἐπέκτασι τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ἰσπανία. Τώρα ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιβάλλει ὄρους πλέον καὶ συμβιβάζεται νὰ συνάψῃ συνθήκη μὲ τὴν ὅποια ἀναγνωρίζεται de facto ἡ Καρχηδονιακὴ κυριαρχία εἰς Ἰσπανία καὶ ὅριζεται ὁ Ἱβηρ ποταμὸς ὡς βόρειο ὄριο τῆς Καρχηδονιακῆς ἐνεργοῦ πολεμικῆς στρατιωτικῆς παρουσίας.

5. Τὸ αὐτὸ ἔτος 238 π.Χ. ἡ μὲν Καρχηδώνας ἀρχίζει τὴν κατάκτησι στρατηγικῶν ἐδαφῶν εἰς τὴν Ἰσπανία, ἡ δὲ Ρώμη ἐπιδίδεται εἰς τὴν ἔξασφάλισι τῶν Βορείων Ἰταλικῶν περιοχῶν, ἐπιτιθέμενη κατὰ τῶν ἐντὸς τῶν "Αλπεων Γαλατῶν καὶ ἴδιως τῶν Λιγύων. Ὁ ἔλεγχος τῆς Λιγυστικῆς εἶναι ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴν Ρώμη καὶ τὴν ἐπεκτακτικὴ πολιτικὴ της: ἡ χώρα καλύπτει τὰ ἐδάφη τῶν Βορείων Ἀπεννίνων καὶ τῶν Παραθαλασσίων "Αλπεων ἀπὸ τὸν "Αρνο ποταμὸ ὡς τὴν Νίκαια: εἶναι ἡ δίοδος πρὸς τὴν Μεσογειακὴ Γαλατία. Ὁ ἀγὼν γιὰ τὴν Λυγυστικὴ θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ δεκαετίες μὲ ἔξαρσεις καὶ ὑφέσεις. Ἡ πρώτη ἐνεργὸς περίοδος καλύπτει τὸ διάστημα 238-230 π.Χ.
6. Εὔθὺς ἀμέσως ἡ Ρώμη στρέφεται πρὸς Ἀνατολάς, γιὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀσφάλεια τῶν διακινήσεων καὶ τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Βαλκανικῆς καὶ Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴ καὶ ἀποδεκτὴ τὴν ἰσχυρὴ παρουσία της. Οἱ Ἰλλυριοί, ἐνοποιημένοι ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ "Αγρωνος καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς Τεύτας, κατέστησαν ὑπολογίσιμη δύναμις μὲ ἐπεμβάσεις καθ' ὅλην τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Δυτικὴν Ελλάδα. Ἡ πειρατικὴ λαφυραγωγία τῶν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἐλλάδος, καὶ ἡ ἀδυναμία ἀντιμετωπίσεως τῆς δραστηριότητός των ἥ καὶ ἡ ἀνοχὴ ἀκόμη καὶ χρησιμοποίησίς των ἐκ μέρους τῶν συμπλεκομένων Ελληνικῶν Δυνάμεων, ὠδήγησε τὴν Ρώμη εἰς τὸν Α' Ἰλλυρικὸ πόλεμο (229-228 π.Χ.), καὶ τὴν πρώτη στρατιωτικὴ διάβασίν της εἰς τὴν Ἀνατολή, τὴν ὁποίαν πάντως ἐδέησε νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Αἰτωλούς, μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ εύπρόσδεκτο ἔκβασι τῶν ἐπιχειρήσεων. Στρατηγικὸς στόχος τῆς Ρώμης εἶναι πάντως ὁ ἔλεγχος τῆς Ἰλλυρίας (Δαλματικαὶ ἀκταὶ μέχρι Βορείου Ἡπείρου), καὶ ἡ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου στρατηγικὴ διασφάλισις τῆς Ἀδριατικῆς ὡς Λατινικῆς θαλάσσης. Ἡ Συνθήκη ποὺ συνήφθη μὲ τὴν Τεύτα καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς εἶχε ὄρους: 1) ἀπόδοσι φόρων εἰς Ρώμη, 2) ἀπελευθέρωσι τῆς πλείστης Ἰλλυρίας ἀπὸ τὴν βασιλικὴ κυριαρχία τῆς Τεύτα καὶ ἐνταξίς της ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ προστασία καὶ κηδεμονίᾳ ἥ Τεύτα περιωρίζετο εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ Ριζόνος (εἰς τὰ

βόρεια παράλια τοῦ Μαυροβουνίου), καὶ 3) ἀπαγόρευσις πλεύσεως τῶν Ἰλλυριῶν νοτίως τοῦ Λίσσου (ή Λέγια στὸ στόμα τοῦ Δρίνου) μὲ περισσότερα ἀπὸ δύο ἄσπλα πλοῖα.

Οἱ Ἰλλυρικὲς περιοχὲς τίθενται κατ' οὓσίαν ὑπὸ Ρωμαϊκὴ προστασία. Ἡ Ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῆς Ρώμης ἐκφράζεται ἥδη ἐν σμικρογραφίᾳ ἀλλὰ πληρέστατα. Ἡ ἔκβασις τῆς Ἰλλυρικῆς συμ-πλοκῆς γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν Αἰτωλικὴν καὶ Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν. Οἱ ἐμπορικὲς πόλεις-κράτη Κέρκυρα, Κόρυνθος καὶ Ἀθῆναι ἴδιαιτέρως συνεδέθησαν μὲ τὴν Ρώμη λόγῳ αὐτῆς τῆς ἐπεμβάσεώς της. Οἱ ἀνεπτυγμένες οἰκονομικὰ χῶρες μὲ ἔντονη ἐμπορικὴ δραστηριότητα, πάντοτε ὑποστηρίζουν τὴν ἵσχυρὴν Δύναμιν ποὺ μπορεῖ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν ἐμπορικῶν ὅδῶν καὶ προσβάσεων σὲ εἶδη καὶ πρῶτες ὕλες —ἐκτὸς ἐὰν τρέφουν οἱ ἴδιες, καὶ μποροῦν τελικὰ νὰ πραγματώσουν, ἡγεμονικὲς φιλοδοξίες.

7. Ἡ ἀπειλὴ τῶν Γαλατῶν τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Βόρειον Ἰταλία, διωγκωμένη ἀπὸ τὴν εἴσοδο μαζῶν Τρανσαλπίνων (Ὑπεραλπιανῶν) Κελτῶν, ἀπερρόφησε ὅλη τὴν ἐνέργεια τῆς Ρώμης κατὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον των, 225-222 π.Χ., εἰς τὸν δποῖον ἡ Ρωμαϊκὴ Σύγχλητος ἐνέμεινε (τόσο ἐν μέσῳ ἦκρου κινδύνου, ὅσο καὶ ἐν ὑπεροχῇ) μέχρι ἀπολύτου συντριβῆς των.
8. Ἐκστρατεία πρὸς ἐλεγχὸν τῆς Ἰστρίας καὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀδριατικοῦ (221 π.Χ.). Οἱ Ρωμαῖοι σταθεροποιοῦν τὴν κυριαρχίαν των ἐφ' ὅλης τῆς Δαλματικῆς καὶ Λιγυστικῆς ἀκτῆς, ποὺ συνάπτονται ἐκατέρωθεν πρὸς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον, ἀπὸ Ἀπολλωνίας εἰς Ἡπειρό μέχρι Μασσαλίας στὴν Γαλατία.
9. Ὁ κύριος ἄξων τῆς Μακεδονικῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου Β', συνίστατο εἰς τὴν Μακεδονικὴν ὁλοκλήρωσι τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐνοποίησι τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ σχηματισμῶν ὑπὸ Μακεδονικὴν

‘Ηγεμονία. Κυρία ἀντίπαλο ἐπιρροή ἔξασκουσε ἔξωτερικά τὸν 3ο αἰῶνα π.Χ. ἡ Αἴγυπτος, τὸ πρῶτο μὲν ἥμισυ μὲν ἔντονο καὶ ἴσχυρὴ ναυτικὴ παρουσία στὸ Αἰγαῖο καὶ ἔλεγχο παραθαλασσίων σημαντικῶν κέντρων καὶ νήσων. Μετὰ τὶς πολεμικὲς ἐπιτυχίες τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ (§3) ὅμως, καὶ τὴν συρρίκνωσι τῆς Αἰγυπτιακῆς στρατιωτικῆς ἴσχύος στὴν περιοχή, οἱ Πτολεμαῖοι καταφεύγουν εἰς τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυσι ἀνερχομένων συνασπισμένων Δυνάμεων ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ὡς ἀναχωμάτων κατὰ τῆς Μακεδονικῆς ἐπιδράσεως. Συγκεκριμένα χορηγοῦν μὲ τὰ ἀπαιτούμενα χρηματικὰ ποσὰ τὸν Ἀρατο, ποὺ εἶναι ὁ κατευθυντήριος νοῦς τῆς νέας συμπεφωνημένης πολιτικῆς εἰς τὸ πλαίσιο τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Τὸ 243 π.Χ. συνάπτεται συνθήκη μὲ τὴν Αἴγυπτο καὶ ὁ Πτολεμαῖος Γ' Εὐεργέτης δρίζεται Ἀρχιστράτηγος τῶν κατὰ ξηρὰ καὶ θάλασσα δυνάμεων τῆς Συμμαχίας. Ταυτοχρόνως ἀνέρχεται ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία εἰς θέσιν μείζονος Ἑλληνικῆς Δυνάμεως μὲ ἔλεγχο ὅλης τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκόμη τῆς Θεσσαλίας καὶ μὲ μία ἐκβιαστικὴ ναυτικὴ πολιτικὴ ἐπιβαλλομένης προστασίας καὶ ἀσυλίας. ‘Ο Δημητριακὸς Πόλεμος ἐπὶ Δημητρίου Β' (239-229 π.Χ.) τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν Συμπολιτειῶν πρὸς ἐπανάκησι τῆς δραστικὰ μειωμένης ἐπιρροῆς της εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα δὲν βελτιώνει τὴν θέσιν της. ‘Ἐνα διπολικὸ σύστημα Ἡγεμονίας ἀναπτύσσεται εἰς τὸ χυρίως Ἑλληνικὸ πεδίο (μὲ τὴν Μακεδονία τρίτο ἐφεδρεύοντα καὶ διήκοντα πόλο), τοῦ ὅποιου ἡ λογικὴ κατάληξις θὰ εἶναι ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο Συμπολιτειῶν: μόνο ὁ φόβος τῆς Μακεδονικῆς ἐπεμβάσεως τὸν ἀναχαιτίζει ἐπί τι.

‘Αλλὰ οἱ Αἰτωλοὶ ἀκολουθοῦν ἐπιθετικὴ πολιτικὴ καὶ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐνῷ ἡ Σπάρτη ὑπὸ τὴν ἡγεσία ἰκανῶν καὶ ἀναμορφωτῶν Βασιλέων ἀναλαμβάνει πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὶς ἔξελίξεις. Ἡ σύγκρουσίς της ἀπὸ τὸ 229 π.Χ. μὲ τὴν Ἀχαικὴ Συμπολιτεία γιὰ τὴν χυριαρχία τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ Κλεομένους Γ' προκάλεσε τὴν ἀλλαγὴ τῶν συσχετισμῶν στὸ Ἑλληνικὸ πεδίο. ‘Ο Κλεομένης προβαίνει εἰς coup d' état τὸ 227 π.Χ., καταργεῖ τοὺς Ἐφόρους, ἀναλαμβάνει τὴν ἀπόλυτο ἔξουσία καὶ ἐφαρμόζει

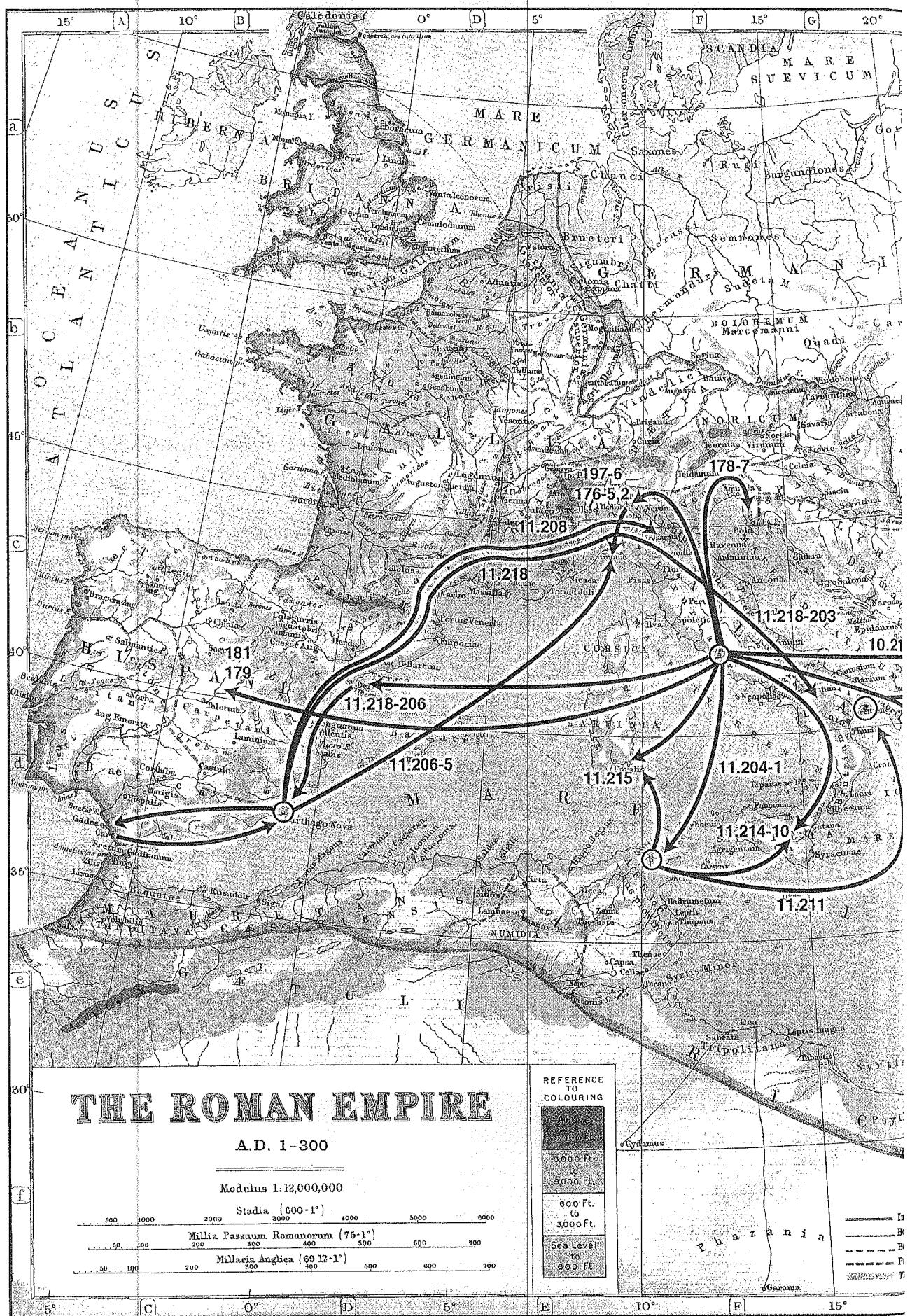
πρόγραμμα εύρέων μεταρρυθμίσεων. Καταγάγει ἐπανειλημμένες νίκες κατὰ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. 'Ο Πτολεμαῖος Γ' Εὔεργέτης ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ Κλεομένης εἶναι ἴσχυρότερος σύμμαχος τοῦ Ἀράτου: ἡ οἰκονομική βοήθεια ἀναδιοχετεύεται. Φαίνεται ὅτι μία de facto συνεννόησις μεταξὺ Σπάρτης καὶ Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας εὑρίσκεται ἐπίσης ὑπὸ διαμόρφωσι. Οἱ ἐπιτυχίες τοῦ Κλεομένους τείνουν νὰ συμπήξουν νέον ἄξονα Αἰτωλῶν-Σπάρτης-Αἰγύπτου. 'Ο Ἀρατος κάνει ἀλλαγὴ 180° εἰς τὴν ἔξωτερη πολιτικὴ καὶ συμμαχεῖ μὲ τὸν Ἀντίγονο Δώσοντα (225 /4 π.Χ.), ἐπίτροπο τοῦ νεαροῦ μελλοντικοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε'. Συγχροτεῖται εὑρεία 'Ελληνικὴ Συμμαχία ὑπὸ τὴν Μακεδονία καὶ μὲ «Ἡγεμόνα ἀπάντων τῶν Συμμάχων» τὸν Ἀντίγονο (Πολύβιος II, 54, 4), περιλαμβάνοντας Ἀχαιούς, Ἡπειρῶτες, Φωκεῖς, Βοιωτούς, Ἀκαρνάνες, Θεσσαλοὺς καὶ Μακεδόνες. 'Ο ἀκολουθήσας πόλεμος τῆς Συμμαχίας κατὰ τοῦ Κλεομένους κατέληξε εἰς τὴν συντριπτικὴ ἥττα τῶν Σπαρτιατικῶν Δυνάμεων κατὰ τὴν μάχη τῆς Σελλασίας (222 π.Χ.) καὶ τὴν πρωτοφανῆ εἰς τὴν ἱστορία κατάληψι τῆς Σπάρτης, ἡ ὁποία εἰς τὸ ἔξῆς ἀπομακρύνεται εἰς μόνιμο περιθώριο.

'Ο Πτολεμαῖος, ἐν μέρει λόγῳ περιπλοκῶν εἰς τὴν Ἀσία μὲ τοὺς Σελευκίδες, ἀλλὰ κυρίως μᾶλλον τηρῶν ἐπιφυλακτικὴ στάσι ὥστε νὰ μὴν προκαλέσῃ ἀντίδρασι τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Μ. Ἀσία καὶ συνδυασμό της μὲ τὴν Συρία, δὲν ἐβοήθησε οὐσιαστικὰ τὴν Σπάρτη: ἵσως μάλιστα ἐπίεσε τὸν Κλεομένη νὰ προβῇ εἰς συμβάσεις μὲ τὸν Ἀντίγονο μὲ τὴν ἀπειλὴ ἢ πραγματικότητα διακοπῆς τῆς οἰκονομικῆς βοηθείας. 'Απὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ Ἰλλυριοί, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀπουσίας τοῦ Μακεδονικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Νότιο Ελλάδα καὶ ὑποκινούμενοι πιθανῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἰδρύσει εἶδος Προτεκτοράτου εἰς τὴν Ἰλλυρίαν (dediticii), εἰσέβαλαν εἰς τὴν Μακεδονία κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελικῶν Κλεομενείων ἀγώνων. Εὐθὺς μετὰ τὴν μάχη τῆς Σελλασίας τὰ νέα τῆς ἐπιδρομῆς φθάνουν, καὶ ὁ Ἀντίγονος ἀναχωρεῖ ἐσπευσμένως καὶ ἐκδιώκει τοὺς εἰσβολεῖς μετὰ ἀπὸ μάχη.

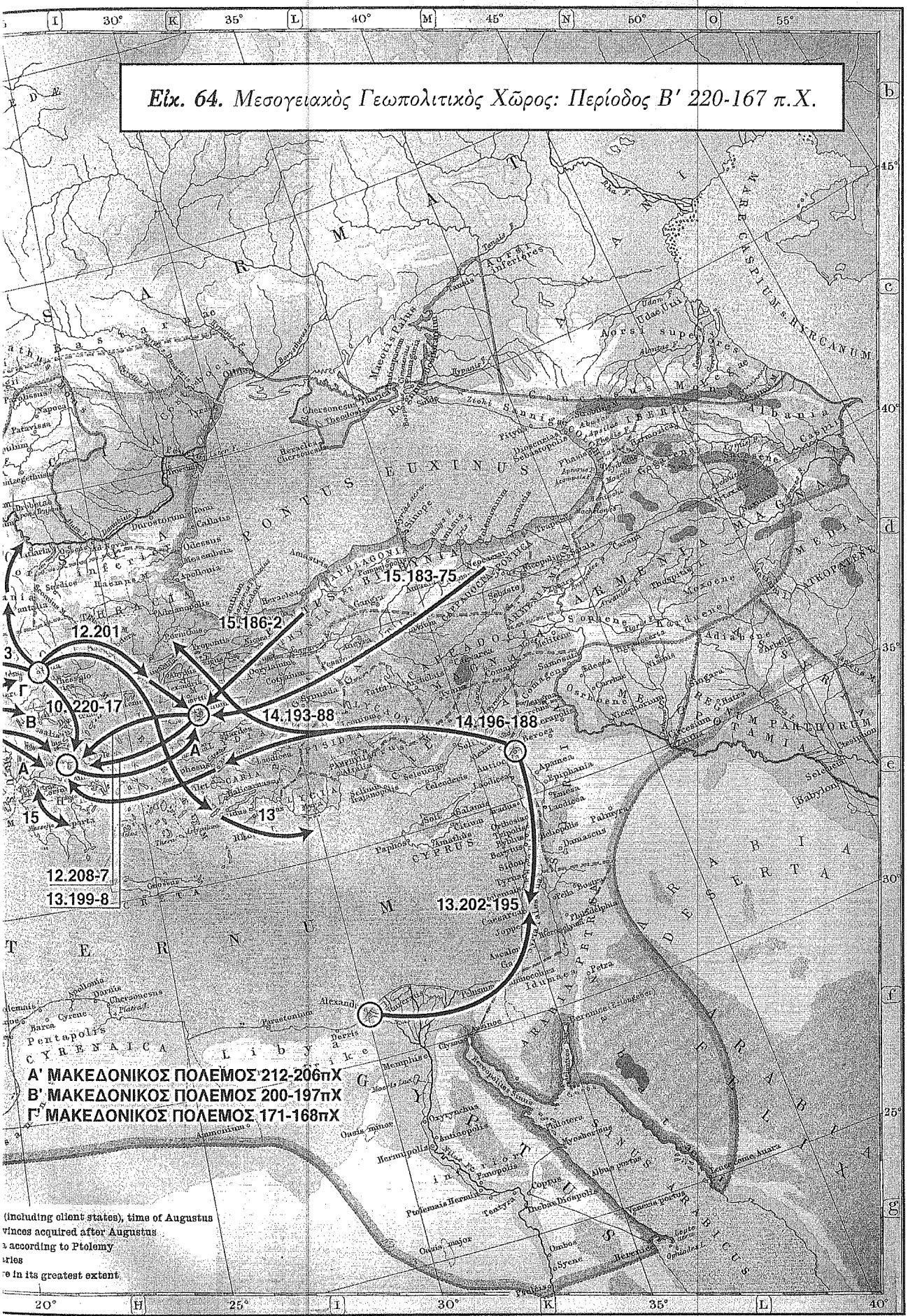
Περίοδος Β: 'Η Συμπλοκή 'Ανατολῆς-Δύσεως
καὶ ἡ Ἡγεμονία τῆς Ρώμης (220-167 π.Χ.)
[Εἰκ. 64]

10. 'Η Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία, συνεπικουρούσης καὶ τῆς Σπάρτης ἀν καὶ ἀσθενούσης ἀπὸ τὴν συντριβὴν τῆς κατὰ τὸν Κλεομένειο Πόλεμο (§9), δὲν στέργει τὴν Μακεδονικὴν ὀλοκλήρωσι τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Φίλιππο καὶ κινεῖται ἐχθρικὰ πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν. 'Η Ἐλληνικὴ Συμμαχία τῆς Μακεδονίας κηρύττει τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας τὸ 220 π.Χ.: Συμμαχικὸς Πόλεμος, 220-217 π.Χ. 'Ο Φίλιππος Ε' (221-179 π.Χ.) ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ ὑπαγάγει (224 π.Χ.) ὑπὸ τὸν Μακεδονικὸν ἔλεγχο τοὺς Ἰλλυριεῖς, δύο ἀρχηγοὶ τῶν ὁποίων κατέρχονται μετὰ δυνάμεως πρὸς εὐόδωσι τῶν σκοπῶν του. 'Ο Σκερδαλαΐδας πρὸς καιρὸν συντάσσεται μὲ τοὺς Αἰτωλοὺς ἐκ τυχοδιωκτισμοῦ, ὁ σπουδαιότερος ὅμως, Δημήτριος ὁ Φάριος, ταυτίζεται μὲ τὴν ὑπόθεσι τῆς Μεγάλης Κοσμοκράτειρας Μακεδονίας καὶ καθίσταται κύριος σύμβουλος τοῦ νεαροῦ Βασιλέως. 'Η Ρώμη, ἀν καὶ ἡ ἔκρηξις τοῦ Β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου πιεστικά ἐπέκειτο, δὲν ἀδρανεῖ ἐνώπιον τῆς παραβιάσεως τῶν Ἰλλυρικῶν Συνθηκῶν τοῦ 228 π.Χ. (§6). 'Η ἐκστρατεία τοῦ 219 π.Χ., ἐπαναφέρει τὴν Ἰλλυρία ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν δικαιοδοσία (εἶδος Ρωμαϊκοῦ Προτεκτοράτου εἰς τὴν περιοχή), ὁ δὲ Δημήτριος χάνει τὰ πατρῷα ἐρείσματά του. 'Ο Συμμαχικὸς πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα (220-217 π.Χ.), ἔληξε μὲ τὴν Συνθήκη τῆς Ναυπάκτου, ἡ ὁποία υἱοθετοῦσε τὸ status quo κατὰ τὸν χρόνο συνάφεώς της, πρᾶγμα ποὺ εύνοει μετρίως ἀλλὰ ὅχι ἀποφασιστικὰ τὴν Μακεδονία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας εἶχαν ἐξελιχθῆ ἐν γένει οἱ ἐπιχειρήσεις.

11-12. (§11) 'Ἐνῷοι οἱ Ρωμαῖοι διεκπεραίωναν τὸν Β' Ἰλλυρικὸν πόλεμο, ὑπερθέτοντες τὴν δέουσα ἀντίδρασί τους εἰς τὴν εὔροια τῶν Καρχηδονιακῶν πραγμάτων εἰς Ἰσπανία ὑπὸ τὸν Ἀννίβα, ὁ τελευταῖος ἐπετέθη, καὶ μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσε, τὴν Ζάκανθα (Saguntum, βορείως τῆς Βαλένθια), σημαντικὴ πόλις ἀπὸ παλαιότερον ἐπικαλεσαμένη τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποπτεία. Ρωμαϊκὴ πρεσβεία πρὸς τὸν Ἀννίβα προηγουμένως εἶχε οὖσια-

Elik. 64. Μεσογειακός Γεωπολιτικός Χώρος: Περίοδος B' 220-167 π.Χ.

στικὰ χαρακτηρίσει τὴν κατάληψι τῆς Ζαχάνθης ὡς *casus belli*. Μετὰ τὴν κατάκτησι τῆς πόλεως οἱ Ρωμαῖοι ἀπέστειλαν πρεσβεία εἰς Καρχηδόνα μὲ *ultimatum* τὴν παράδοσι τοῦ Ἀννίβα καὶ τῶν συμβούλων του ὡς παρασπονδησάντων. Ἡ Ρώμη ζητεῖ στὴν οὐσίᾳ νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ κοινοῦ οἱ Καρχηδονιακὲς ἐπιχειρήσεις στὴν Ἰσπανία ὡς προσωπικὸ ἔργο τοῦ Ἀννίβα καὶ ὃχι ἐπίσημη πολιτικὴ τῆς Καρχηδόνος. Ἡ Ρώμη δηλαδὴ φαίνεται νὰ εἶναι διατεθειμένη παρὰ τὰ συμβάντα νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνη μὲ ὅριο Καρχηδονιακῆς παρουσίας τὸν Ἱβηρα ποταμό (§4). Ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα, προτίθεται νὰ ἔξαγοράσῃ χρόνο ἀπλῶς, ἀχρηστεύουσα συγχρόνως τὸν Ἀννίβα. Μὲ αἰφνιδιαστικὴ (καὶ θεωρούμενη στρατιωτικὰ ἀδύνατη) διάβασι τῶν Ἀλπεων ὅμως ὁ Ἀννίβας ἀρχίζει πρῶτος προληπτικὰ τὶς ἐχθροπραξίες μεταφέρων εὐθὺς τὸν πόλεμο εἰς τὴν Ἰταλία (218 π.Χ.) ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι ἔστελναν μὲ στόλο τὸν ἕνα ὑπατο εἰς Ἰσπανία γιὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἀννίβα, τὸν δὲ ἄλλο εἰς Λιβύη, ἐπ' αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα.

Μὲ τρεῖς μεγάλες ἀποφασιστικὲς νίκες ὁ Ἀννίβας κυριαρχεῖ εἰς τὴν Ἰταλία: 1) παρὰ τὸν Τρεβία ποταμὸ (πλησίον τῆς Πλακεντίας) τὸ 218 π.Χ.: 2) παρὰ τὴν Ταρσιμένη λίμνη (κοντὰ στὴν Περούζια) τὸ 217 π.Χ., καὶ 3) εἰς τὴν περίφημη μάχη τῆς Κάννης (παρὰ τὸν ποταμὸ Ofanto, ΒΔ τοῦ Μπάρι) τὸ 216 π.Χ. Ἀκολουθεῖ ὅμως μία μακρωτάτη περίοδος κατατριβῆς ποὺ τὸν βλάπτει: ἐπιβαρύνει δυσμενῶς τοὺς Ἰταλιῶτες φυχολογικὰ καὶ ὑλικά, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι κερδίζουν εἰς τὰ πολλαπλὰ ἔξωτερικὰ μέτωπα.

Τὰ Θέατρα του Πολέμου (ἐκτὸς παροδικῶν ἀντιπερισπασμῶν) εἶναι πέντε. Τὰ ἀρχικὰ δύο: 1) ὁ Ἀννιβαϊκὸς πόλεμος εἰς τὴν Ἰταλία (218-203 π.Χ.). 2) Ἰσπανία (218-206 π.Χ.), ὅπου ἡ Ρώμη διεξάγει σκληρότατο ἀγῶνα μὴ ὑποκύπουσα στὸν Ἀννιβαϊκὸ ἐλιγμὸ μεταφορᾶς τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Ἰταλία. Τὸ 215 π.Χ. ἀνοίγουν δύο νέα θέατρα πολέμου: 3) Σικελία (215-210 π.Χ.) καὶ 4) Ἑλλάς. Συνεπείᾳ τοῦ Συμφώνου Ἀμυντικῆς καὶ Ἐπιθετικῆς Συνεργασίας, συναφθέντος μεταξὺ

Αννιβά καὶ Φιλίππου Ε' (215 π.Χ.), ἡ Ρώμη κηρύσσει προληπτικὰ (214 π.Χ.) τὸν Α' Μακεδονικὸ πόλεμο (214-205 π.Χ.), χωρὶς προγενέστερη ἐνεργὸ συμμετοχὴ τῆς Μακεδονίας στὶς ἔχθροπραξίες. 5) Τέλος, στήν τελικὴ φάσι τοῦ πολέμου, τὸ κύριο θέατρο μεταφέρεται στὴν Ἀφρική (204-201 π.Χ.).

Ἡ Ἰσπανία, ὅπου καὶ κυρία πηγὴ ἀντλήσεως ἐφοδίων, χρημάτων καὶ ἀνθρώπων, μετατρέπεται εἰς Ρωμαϊκὴ κτῆσι τὸ 206 π.Χ.: οἱ Καρχηδόνιοι ἔκδιώκονται ὀλοσχερῶς. Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχαν πρὸς τὸ τέλος σκληρῆς ἀναμετρήσεως ἀπελπισθῆ γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς χώρας: Ἡ Ἀννιβαϊκὴ στρατηγικὴ δὲν ἔτελεσφόρησε. Ὁ Ἀσδρούβας, ἀδελβὸς τοῦ Ἀννιβᾶ, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Ἰβηρικὴ Χερσόνησο τὸ 208 π.Χ. ἐπαναλαμβάνων τὴν τολμηρὴ μετάβασι τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Ἰταλίαν· ἀκολουθῶν τὴν Ἀννιβαϊκὴ στρατηγικὴ ἐπιχειρεῖ νὰ καταφέρῃ συντριπτικὸ πλήγμα κατὰ τῆς Ρώμης μὲ τὸν συνδυασμὸ δίκην τανάλιας τῶν δύο Καρχηδονιακῶν στρατῶν ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ πεδίου. Ήππαται ὅμως τὸ 207 π.Χ. εἰς τὴν μάχην τοῦ Metaurus (παρὰ τὸν Φάνο, βορείως τῆς Ἀγκῶνος) πρὶν μπορέσῃ νὰ συνδυασθῇ ἐνεργὰ μὲ τὸν ἀδελφό του εἰς κοινὴ δρᾶσι. Ἡ Καρχηδονιακὴ κυριαρχία εἰς Ἰσπανία, γυμνωθεῖσα ἐπαρκῶν δυνάμεων, καταρρέει. Μετὰ τὴν ἀκολουθήσασα κατάκτησι τῆς Ἰσπανίας, ὁ Σκιπίων μεταφέρει τὸν πόλεμο εἰς Ἀφρική, συνάπτων καὶ Συνθήκη Φιλίας μὲ τὸν Σύφακα Βασιλέα Φυλῶν τῆς Μαυριτανίας (ὁ δόποιος καὶ προηγουμένως εἶχε ἀποστατήσει τῶν Καρχηδονίων τὸ 215-212 π.Χ.).

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακοῦσες, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἱέρωνος, μετατίθενται ὑπὲρ τῆς Καρχηδόνος (215 π.Χ.). Πολιορκοῦνται ἀπὸ τὸν Μάρκελλο 213 π.Χ., κυριεύονται καὶ λεηλατοῦνται τὸ 211 π.Χ. Ὁ Ἀχράγας ὑποκύπτει τὸ 210 π.Χ.

(12) Ἡ Μακεδονία κατατρυχομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν κατορθώνει νὰ προσφέρῃ ἄμεσο καὶ οὐσιαστικὴ συνδρομὴ εἰς τὶς Ἰταλικὲς ἔξελίξεις παρὰ τὸ

Σύμφωνο Συμμαχίας μὲ τὸν Ἀννίβα τοῦ 215 π.Χ. Ἡ συνθήκη προέβλεπε πλήρη ἀμυντικὴ καὶ ἐπιθετικὴ συνεργασία καὶ ἀλληλοβοήθεια τῶν δύο Δυνάμεων καὶ προκαθορισμὸ τῶν ὅρων μελλοντικῆς πιθανῆς συνθήκης φιλίας τῆς Καρχηδόνος μὲ τὴν Ρώμη, ἐὰν ὁ πόλεμος ἔξελιχθῇ εύνοϊκὰ γιὰ τοὺς Καρχηδονίους: 1) Ἡ φιλία θὰ περιλάβῃ καὶ τὴν Μακεδονία: 2) ὅλα τὰ Ρωμαϊκὰ προτεκτοράτα εἰς Κέρκυρα, Ἰλλυρία καὶ Βόρειο Ἡπειρο (μὲ τὴν ἐλεγχομένη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐνδοχώρα) θὰ ἐλευθερωθοῦν· καὶ 3) κήρυξις τοῦ πολέμου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους πρὸς ἕκατέραν τῶν Δυνάμεων θὰ σημαίνῃ κήρυξι τοῦ πολέμου τῆς ἄλλης κατὰ τῆς Ρώμης. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐγγράφουν ρητῶς σύμμαχόν των τὴν Ἰτύκην εἰς Νότιον Ἰσπανίαν· βεβαίως θεωροῦν τὴν Ἰσπανία κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἀνήκουσα εἰς αὐτούς. Ἀναφέρουν ἐπίσης τοὺς παρόντες ἥ μέλλοντες συμμάχους των, εἰς Ἰταλίαν, τὴν Γαλατία καὶ τὴν Λιγυστικήν συμφωνεῖται μᾶλλον σιωπηρῶς ὅτι οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Νοτίου Ἰταλίας θὰ ἐμπέσουν εἰς τὴν Καρχηδονιακὴν σφαῖρα ἐπιρροῆς. Περὶ Σικελίας οὐδὲν διορίζεται: προφανῶς ὑποδηλοῦται τυπικὴ ἀποδοχὴ τῶν Συμφωνιῶν Συρακουσῶν-Καρχηδονιῶν περὶ διαχωρισμοῦ τῆς νήσου (κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἰμέρα) εἰς δύο ζῶνες· οὐσιαστικὰ ἡ Σικελία θὰ ἀνῆκε στὴν σφαῖρα ἐπιρροῆς τῆς Καρχηδόνος μὲ τήρησι τῆς αὐτονομίας τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Οἱ Συρακοῦσες ἀκριβῶς τότε κατ’ αὐτὴν τὴν συγκυρία, ὑπὸ τὸν νεαρὸν Βασιλέα Ἱερώνυμο, μετατίθενται πολιτικῶς καὶ συντάσσονται μὲ τοὺς Καρχηδονίους.

Μετὰ τὸν Β' Ἰλλυρικὸν πόλεμο (§10) καὶ τὴν διαφυγὴ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου εἰς τὴν Μακεδονικὴν Αὔλη, ἡ Ρώμη τὸ 217 ζητεῖ διὰ πρεσβείας πρὸς τὸν Φίλιππον νὰ τῆς ἔκδοθῇ ὁ Δημήτριος: ἐφαρμόζει τὸ αὐτὸν κριτήριο ὅπως καὶ μετὰ τὴν κατάληψι τοῦ Saguntum (Ζακάνθης) ἀπὸ τὸν Ἀννίβα (§11). Ὁ Φίλιππος ἀρνεῖται καὶ ὁ πόλεμος ἐπίκειται. Μετὰ τὴν Συνθήκη τοῦ 215 π.Χ. μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Καρχηδόνος, ἡ Ρώμη κηρύσσει προληπτικὰ τὸν Α' Μακεδονικὸν Πόλεμο (214-205 π.Χ.). Ἐπιχειρήσεις ἀρχίζουν εὐθὺς εἰς Ἑλλάδα μὲ Ρωμαϊκὴ βάσι τὴν νότιο Ἰλλυρία. Τὸ 213 π.Χ. ἡ Ρώμη μάχεται εἰς τὰ ἔξης μέτωπα καὶ μὲ τὶς σημει-

ούμενες δυνάμεις (Livius, XXIV, 44, 3-6): 1) εἰς Ἰταλία κατὰ τοῦ Ἀννίβα, μὲ τέσσαρες λεγεῶνες ὑπὸ τοὺς δύο Ὑπάτους· 2) πρὸς ἔλεγχο τῆς Ἀπουλίας δύο λεγεῶνες εἰς τὴν Luceria 3) πρὸς ἔλεγχο τῆς Βορείου Ἰταλίας δύο λεγεῶνες εἰς Ariminum 4) εἰς τὸ Picenum (περιοχὴ Κεντρικῆς Ἀδριατικῆς ἀκτῆς) μία λεγεών· 5) πρὸς ἔλεγχο τῆς Καμπανίας δύο λεγεῶνες εἰς Suessula, κοντὰ στὰ περίφημα Καυδιανὰ Στενά· 6) οἱ ὑπάρχουσες δυνάμεις εἰς Ἰσπανία· 7) δύο στρατιωτικὰ σώματα καὶ ἕνας στόλος στὴν Σικελία· 8) μία λεγεών καὶ ἕνας στόλος γιὰ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Ἐλλάδα· 9) δύο λεγεῶνες στὴν Σαρδηνία· 10) δύο λεγεῶνες γιὰ τὴν ἴδια τὴν Ρώμη. Συνολικὰ πλέον τῶν 16 λεγεῶνων (ἐπιπλέον οἱ στρατιεῖς εἰς Ἰσπανία καὶ Σικελία). Μία λεγεών συνίστατο περίπου ἐκ 5.000 πεζῶν καὶ 300 ἵππεων: ἡ Ρώμη κινητοποιεῖ ἄνω τῶν 100.000 ἀνδρῶν, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωνται οἱ Ἰταλιῶτες Σύμμαχοι. Ἡ ροπὴ γιὰ ἡγεμονία δὲν ἐπιτρέπει ὑποχώρησι καὶ συμβιβασμό, ἀλλὰ ἐπιβάλλει ἀγῶνα σὲ δλα τὰ μέτωπα καὶ τὴν μετατροπὴν χρυφῶν ἢ δυνητικῶν ἀντιθέσεων καὶ μετώπων εἰς ἐνεργοὺς καὶ φανερές.

Οἱ στρατηγικὲς ἔξελίξεις στὸν Ἐλληνικὸ χῶρο κατὰ τὸν Α' Μακεδονικὸ Πόλεμο διαμορφώνονται ὡς ἔξῆς: τὸ 212 συνάπτεται Συμμαχία Ρώμης-Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας εἰς τὴν ὅποια προσχωρεῖ καὶ ἡ Σπάρτη τὸ 210. Ὁ "Ατταλος Α'" τῆς Περγάμου εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀντιμακεδονικὴ συμμαχία τὸ 209 (δόποτε καὶ δρίζεται Στρατηγὸς τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας). Ἀλλὰ ὁ Φίλιππος Ε', μὲ μόνο πρακτικὰ ἐνεργὸ σύμμαχο τὴν Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα, κατάγει συνεχεῖς ἐπιτυχίες κατὰ ξηρά. Οἱ ἐμπορικὲς δυνάμεις Αἴγυπτος, Ρόδος, Χίος, Ἀθῆναι μεσολαβοῦν γιὰ συμφωνία εἰρήνης (209) χωρὶς ἀποτέλεσμα: δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν ὑπερβολικὴ ἐνίσχυσι κανενὸς ἐκ τῶν δύο πρωταγωνιστῶν στὰ Ἀνατολικὰ πράγματα καὶ προτιμοῦν τὴν διατήρησι ἰσορροπίας Ρώμης-Μακεδονίας. Περαιτέρω νίκες τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Αἰτωλία ὑποχρεώνουν τὴν Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία εἰς χωριστὴ Συνθήκη Εἰρήνης μὲ τὴν

Μακεδονία (206) και ἐνῷ ἔφθανε στὸ Δυρράχιο μεγάλη Ρωμαϊκή στρατιά. Υπάρχει γενική πίεσις γιὰ εἰρήνη, τὴν δποία κατὰ βάθος δὲν ἀπορρίπτουν οὔτε ὁ Φίλιππος οὔτε καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Μὲ τὴν μεσολάβησι τῶν Ἡπειρωτῶν συνάπτεται ἡ Συνθήκη Εἰρήνης τῆς Φοινίκης (στὴν Ἡπειρο) τὸ 205 μὲ τὴν παράκτιο νότιο Ἰλλυρία ὑπαγομένη εἰς τὴν Ρώμη καὶ τὴν ὁρεινὴ εἰς τὴν Μακεδονία. Ἡταν μᾶλλον ἀνακωχὴ παρὰ εἰρήνη.

Ἡ καταληκτικὴ νίκη καὶ κυριαρχία τῆς Ρώμης στὴν Ἰσπανία (206 π.Χ.) καὶ ἡ εἰρήνη μὲ τὴν Μακεδονία (205 π.Χ.), φέρουν τὴν Καρχηδόνα εἰς δεινὴ θέσι. Ἀπὸ τὸ 204 ὁ Σκιπίων μεταφέρει τὸ κύριο θέατρο τοῦ πολέμου στὴν Βόρειο Ἀφρική. Ἐτσι τελικὰ ὁ Ἀννίβας ἀναγκάζεται νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς Ἰταλίας ἀν καὶ ἀγέτητος κυρίως καὶ κύριος τῶν πεδίων ὅπου ἐκάστοτε εὑρίσκετο μέχρι τέλους (203 π.Χ.). ὅχι μόνον ὄμως πλέον δὲν τοῦ παρέχονται τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα, ἀλλὰ καὶ ἀνακαλεῖται διὰ διαταγῆς. Φαίνεται ὅτι ἀκόμη πιστεύει εἰς τὴν δυνατότητα ἐπιτυχίας τῆς ἀρχικῆς στρατηγικῆς βάσει τῶν ἴκανοτήτων του. Ὁδυρώμενος ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀνακλήσεώς του δηλώνει:

«Νίκησε λοιπὸν τὸν Ἀννίβα ὅχι ὁ Ρωμαϊκὸς λαὸς ποὺ τόσες φορὲς ἔχει φονευθῆ καὶ τραπῆ εἰς φυγὴν, ἀλλὰ ἡ Καρχηδονικὴ Σύγκλητος λόγῳ φθόνου καὶ διὰ κατατριβῆς οὔτε θὰ ἐπαίρεται καὶ θὰ πανηγυρίζει μὲ τὴν ἀσχήμια καὶ ντροπὴ τῆς ἐπιστροφῆς μου ὁ P. Scipio [ὁ Ρωμαῖος Στρατηγός] τόσο, ὅσο ὁ Hanno [Καρχηδόνιος ἀντίπαλος τοῦ Ἀννίβα] ποὺ μὴ δυνάμενος νὰ καταβάλῃ τὸν οἶκό μου μὲ ἄλλο τρόπο, τὸ κάνει μὲ τὴν καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος» (Livius XXX, 20).

Παρὰ τὴν ἀνάκλησι τοῦ Ἀννίβα (203), ἡ νίκη τοῦ Σκιπίωνος εἰς τὴν Ζάμα (202) κάμπτει τὴν Καρχηδόνα. Ἡ συνθήκη τοῦ 201 π.Χ. καθιστᾷ πρακτικὰ τὴν Καρχηδόνα ἐξηρτημένη τῆς Ρώμης εἰς τὰ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἴσχύος, μὲ ἔνα τεράστιο ποσὸ πολεμικῶν ἀποζημιώσεων νὰ τὴν βαρύνει.

13. Ο Φίλιππος ἔχρησιμοποίησε τὴν εἰρήνη μὲ τοὺς Ρωμαίους γιὰ νὰ ἐδραιώσῃ καὶ ἐπεκτείνῃ τὴν Μακεδονικὴ ἡγεμονίᾳ εἰς τὸ Αἴγαῖον καὶ τὴν περὶ τὸ Αἴγαῖον γεωπολιτικὴ περιοχή. Ἡ στρατηγικὴ του συνίσταται στὴν τήρησι ἀνεπικοινωνήτων σφαιρῶν ἐπιρροῆς μεταξὺ Ρώμης καὶ Μακεδονίας — στὴν μὴ συμπλοκή. Τὸ 203/2 π.Χ. συνάπτει μὲ τὸν Ἀντίοχο Γ' μυστικὸ Σύμφωνο γιὰ τὸν διαμελισμὸ τῶν ἔξωτερικῶν κτήσεων καὶ ἐπιρροῶν τῆς Αἰγύπτου. Τὸ 202 ὁ Ἀντίοχος κηρύσσει τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ο Φίλιππος ἐπιδιώκει τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο τῶν Στενῶν, ὁ στρατός του ἀπειλεῖ τὸ Περγαμηνὸ Βασίλειο καὶ καθιστᾷ ἐνεργὸ τὴν παρουσία του στὴν Ἑλλάδα, ἐπιτιθέμενος καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ποὺ ἔχουν τηρήσει πολιτικὴ ἀνεξαρτησίας ἀπὸ ὅλους τοὺς συνασπισμούς, ἐνῷ ὁ ἴδιος μὲ τὸν στόλο του ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν Μακεδονικὴ ἐπιρροὴ εἰς ὅλο τὸ Ἀνατολικὸ Αἴγαῖο μέχρι τὸ Λυκικὸ Πέλαγος. Ἡ Πέργαμος (κύρια περιφερειακὴ δύναμις) καὶ ἡ Ρόδος (κύρια ἐμπορικὴ δύναμις τῆς περιοχῆς) ζητοῦν τὴν ἐπέμβασι τῆς Ρώμης (201) τὴν ὅποια ἐπίσης ὑποστηρίζει ἡ Ἀθήνα. Ἡ Ρώμη κηρύσσει τὸν Β' Μακεδονικὸ Πόλεμο (200-197 π.Χ.) ὀλίγους μῆνες μετὰ τὴν Συμφωνία Εἰρήνης μὲ τὴν Καρχηδόνα: ἡ στρατηγικὴ της εἶναι κοσμοκρατορική· δὲν δέχεται τὴν διανομὴ τοῦ Κόσμου σὲ σφαῖρες ἐπιρροῆς. Οἱ μεγάλες Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐπιφυλακτικὲς ἀρχικά, ἀλλὰ τὸ 199 εἰσέρχεται εἰς τὸν πόλεμο μὲ τὸ μέρος τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπεμβάσεως ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία, καὶ ἀκολουθεῖ τυπικὰ τὸ 198 ἡ Ἀχαϊκή, διχασμένη. Ο Φίλιππος ἥττᾶται εἰς Κυνὸς Κεφαλές (Θεσσαλία, 197 π.Χ.). Ἡ Συνθήκη Εἰρήνης (197/6) ἀχρηστεύει τὴν Μακεδονικὴ ἰσχύ: ἡ Μακεδονίᾳ ἀποσύρεται ἀπὸ ὅλες τὶς ἔξωτερικὲς περιοχὲς Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, παραδίδει τὸν στόλο της εἰς τὴν Ρώμη καὶ ὑποχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ μεγάλες πολεμικὲς ἀποζημιώσεις, ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἡ χωριστὴ ἔλευθερία πάντων τῶν Ἑλλήνων προκηρύσσεται ἀρχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς.

14. Τὸ κενὸ τῆς κυριαρχίας εἰς τὸν γεωπολιτικὸ χῶρο τοῦ Αἴγαίου ἔρχεται νὰ καλύψῃ ὁ Ἀντίοχος Γ' (ἀπὸ τὸ 197). Οἱ Αἰτωλοὶ δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὴν ἀντιομοσπονδιακὴ πολιτικὴ τῆς συμμάχου των Ρώμης τὸν ὑποστηρί-

ζουν (193) καὶ τὸν καλοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα (192), ὅπου καὶ καταφθάνει μετὰ δυνάμεως. Ὁρίζεται Στρατηγὸς Αὐτοκράτωρ τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας. Ἡ Ρώμη τοῦ ἔχει κηρύξει τὸν πόλεμο (193-188). Ἡ Πέργαμος καὶ ἡ Ρόδος εἰσέρχονται εἰς τὸν πόλεμο ὑπὲρ τῆς Ρώμης ὅταν Ρωμαϊκὸς στόλος ἐμφανίζεται εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας (191). Ὁ Ἀντίοχος ἀποχωρεῖ τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἀπὸ ἀνεπιτυχῆ ἔκβασι τῶν ἐπιχειρήσεων ἔκει, καὶ ἡττᾶται ὁριστικὰ τὸ 190 εἰς τὴν μάχη τῆς Μαγνησίας τοῦ Σιπύλου. Ἡ Συνθήκη Εἰρήνης τῆς Ἀπαμείας (τελικὴ συμφωνία τὸ 188) δρίζει οὐσιαστικὰ τὰ σύνορα τῆς Συριακῆς ἐπιδράσεως εἰς τὰ γεωπολιτικὰ ὅρια ποὺ διαχωρίζουν τὴν Ἀνατολία ἀπὸ Συρία καὶ Μεσοποταμία: τὴν ὁροσειρὰ τοῦ Ταύρου. Ἡ Πέργαμος ὥφελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστο ἀπὸ τὴν νέα διανομὴ τῆς κυριαρχίας εἰς Μ. Ἀσία, καὶ, ὀλιγώτερο καὶ ἐπιφυλακτικώτερα, ἡ Ρόδος. Ἡ Μακεδονία ἔχει κρατήσει οὐσιαστικὴ οὐδετερότητα στὶς ἔξελίξεις αὐτές, ἔξαγοράζουσα τὸν καιρό, ἀν καὶ μάλιστα ἀρχικὰ συμμετέχει σὲ ὡρισμένες κοινὲς ἐπιχειρήσεις μὲ τὴν Ρώμη κατὰ τὶς Συνθῆκες. Ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία συνθηκολογεῖ ὑπὸ βαρεῖς ἀλλὰ ὅχι ἔξοντωτικοὺς ὄρους (189) μὲ τὴν μεσολάβησι Ρόδου καὶ Ἀθηνῶν, ποὺ δὲν θέλουν τὴν ἔξαφάνισι τοῦ Αἰτωλικοῦ ἀναχώματος κατὰ τῆς Μακεδονίας, οὔτε τὴν ἀδιάλειπτο παρουσία τῆς Ρώμης εἰς τὴν ἑλλαδικὴ Ἀνατολή. Ἀλλὰ ἡ Συμπολιτεία συρρικνώνεται βασικὰ πρὸς τὴν Αἰτωλία.

15. "Ολες οι Συνθῆκες αὐτὲς ἀντιπροσώπευαν προσωρινὲς διευθετήσεις. Ὁ Κόσμος ἐγκυμονοῦσε καὶ ὥδινε Μονοκρατορία. Τὰ πεδία Δυνάμεων πολυδιασπῶνται. Κατὰ τῆς ὀγκωθείσης τοπικῆς Μεγάλης Δυνάμεως τῆς Περγάμου στρέφονται Βιθυνία καὶ Πόντος, ἐνῷ ἡ Ρόδος καιροφυλακτεῖ. Πρῶτος Βιθυνικὸς Πόλεμος 186-183/2 π.Χ.: ὁ Προυσίας Α' τῆς Βιθυνίας κατὰ Περγάμου. Ποντικὸς Πόλεμος 183-179: ὁ Φαρνάκης κατὰ Περγάμου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἴσχυροποιούμενη Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα συνεχῶς κατατρύχεται ἀπὸ τὴν ἀντίδρασι τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ἡ Ρώμη ἐπιτρέπει καὶ ἐνίστε εύνοεῖ τὴν ἀνάπτυξι τῶν τριβῶν αὐτῶν· σωρεία πρεσβειῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐπικαλεῖται τὴν ἐπέμβασί της πρὸς ἀποκατάστασι δικαίας τάξεως (π.χ. τὸ 182 π.Χ.).

16. Μὲ τὴν ἴδια στρατηγική, ἡ Ρώμη ἐπιτρέπει τὴν ἐπαναδυνάμωσι τῆς Μαχεδονίας πρὸς καταστολὴ τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας. Φαίνεται μάλιστα πὼς ἐπιχειρεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ πρὸς τὴν Μαχεδονία τὴν πολιτικὴ τοῦ ἐπιτυχέστερου containment: ἔλεγχος τῆς Βαλκανικῆς διὰ τῆς Μαχεδονίας καὶ τῆς Μαχεδονίας διὰ τῆς Βαλκανικῆς, καθὼς μάλιστα ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία τείνει νὰ αὐτονομήσῃ τὴν πολιτική της. Ὁ Φίλιππος εὑρίσκει εύκαιρία ὑπὸ τὴν νέα Ρωμαϊκὴ πολιτικὴ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν Βαλκανικὴ ἐνδοχώρα (181 π.Χ.) καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν Μαχεδονικὴ ἐπιρροὴ πάλιν εἰς Κεντρικὴ Ἑλλάδα. Ὁ Δημήτριος, υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἐτοιμάζεται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν φιλορωμαϊκὴ πολιτική, ἀλλὰ δολοφονεῖται. Ὁ ἀδελφός του Περσεὺς ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνο (179 π.Χ.) καὶ ἐφαρμόζει μὲ ἀρχικὴ ἐπιτυχία ἀντιρωμαϊκὴ στρατηγική: ἡ προσεκτικὴ συσσώρευσις δυναμικοῦ ἀπὸ τὸν Φίλιππο μετὰ τὴν ἥττα τῆς Μαχεδονίας στοὺς προηγούμενους Μαχεδονικοὺς πολέμους, ἀποδίδει. Τείνει νὰ δημιουργηθῇ εύρεια συνεννόησις Μαχεδονίας, Συρίας, Βιθυνίας, Ρόδου, τῶν δύο Ἑλλαδικῶν Συμπολιτειῶν, Ἡπείρου, Βοιωτίας, μία συνεννόησις ἡ ὅποια προσελκύει πολλὲς μικρότερες Δυνάμεις καὶ Βαρβάρους. Ἡ Πέργαμος καταβάλλει κάθε προσπάθεια νὰ προκαλέσῃ πόλεμο τῆς Ρώμης κατὰ τῆς δυναμικῆς αὐτῆς Μαχεδονίας. Ὁ Γ' Μαχεδονικὸς Πόλεμος ἔκρηγνυται τὸ 171 π.Χ. Ἡ Ρόδος συμμετέχει χωρὶς διάθεσι: ἀπὸ τὸ 169 π.Χ. μεσολαβεῖ γιὰ εἰρήνευσι, τὴν ὅποια ἐπιδιώκει μυστικὰ ἀκόμη καὶ ὁ Εύμενης Β' τῆς Περγάμου: ἥθελαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπέκτασι τῆς Μαχεδονικῆς κυριαρχίας, ὅχι νὰ ἀνατρέψουν τὸ δίπολο Ρώμης-Μαχεδονίας. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἥττα τοῦ Περσέως κατὰ τὴν μάχη τῆς Πύδνας (168), ἡ Μαχεδονία διαμελίζεται εἰς τέσσαρα χράτη, ἡ Ἰλλυρία εἰς τρία, ἡ Ἡπειρος καταστρέφεται ὀλοσχερῶς, ἐνῷ τόσον ἡ Πέργαμος ὅσο καὶ ἡ Ρόδος ἐλαττώνονται, ἡ δὲ τελευταία καὶ ἀχρηστεύεται οἰκονομικὰ μὲ τὴν σύστασι τῆς Δήλου ὡς ἐλευθέρου λιμένος καὶ ἐμπορίου (167 π.Χ.). Ἡ Ρώμη εἶναι πλέον Ἡγεμονικὴ Δύναμις καὶ τὸ οἰκουμενικὸ σύστημα τῶν ἐνεργὰ σχετιζομένων Δυνάμεων κατέστη Μονοπολικό.

Παράρτημα X

Απεικόνισις τῶν Γεωπολιτικῶν Ἐξελίξεων 280-167 π.Χ.

[Εἰκκ. 63-66]

Ο Χάρτης τῆς Εἰκ. 63 σχηματοποιεῖ τὶς πολιτικοῦστορικὲς ἐξελίξεις στὸ Μεσογειακὸ Γεωπολιτικὸ Πεδίο κατὰ τὴν περίοδο πρὸ τῆς Συμπλοκῆς Ρώμης-Ἐλληνικοῦ Κόσμου, ἐνῷ στὴν Εἰκ. 64 παρέχεται ἡ δομὴ τῶν γεωστρατηγικῶν ἐνεργοποιήσεων γιὰ τὴν περίοδο τῆς Συμπλοκῆς. Στὶς Εἰκκ. 65 καὶ 66 δίδονται οἱ χυριώτεροι Διεθνεῖς Συσχετισμοὶ κατὰ τὶς ἴδιες περιόδους.

Εἰκ. 65

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α'

279	Ρώμη-Καρχηδών
273	Ρώμη-Πτολεμαῖος Φιλάδελφος (Αἴγυπτος)
267	Ἀθῆναι-Σπάρτη-Πτολεμαῖος
263	Ρώμη-Συρακοῦσαι
248	Αἴδιος Φιλία Ρωμαίων-Συρακουσίων
243	Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία-Αἴγυπτος
241	Ρώμη-Καρχηδών
228	Ρώμη-Ἀθῆναι
	Συμμετοχή Ρώμης εἰς τὰ "Ισθμια
	Ρώμη-Ιλλυριοὶ (Τεύτα)
226	Ρώμη-Καρχηδόνιοι (Ισπανία)
225/4	Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία-Μακεδονία

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'

- 217 Ἑλληνικὴ Συμμαχία ὑπὸ τὴν Μακεδονία-Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία
- 215 Μακεδονία-Καρχηδών
Συρακοῦσαι-Καρχηδών
- 212 Ρώμη-Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία
- 210 Ρώμη-Αἴγυπτος
Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία-Σπάρτη
- 209 Ρώμη-Πέργαμος
- 206 Μακεδονία-Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία
- 205 Ρώμη-Μακεδονία
- 203/2 Μακεδονία-Συρία ('Αντιόχος Γ')
- 201 Ρώμη-Καρχηδών
- 198 Ρώμη-Ἄχαικὴ Συμπολιτεία
- 195 Συρία-Αἴγυπτος
- 189 Ρώμη-Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία
- 188 Ρώμη-Συρία ('Αντιόχος Γ')
- 181 Ἄχαικὴ Συμπολιτεία-Αἴγυπτος

